

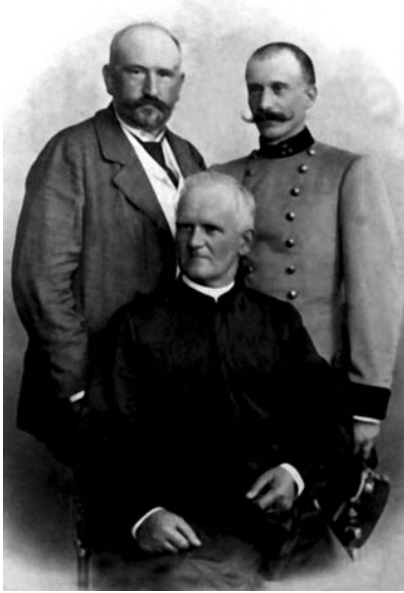
ПЕТРО АРСЕНИЧ

РІД ШУХЕВИЧІВ В ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІЙ СПАДЩИНІ УКРАЇНИ ТА ДІАСПОРИ

Шухевичі й посвоячені з ними родини Кисілевських, Левицьких, Рожанківських, Старосольських та інші від другої половини XIX до початку ХХІ ст. яскраво проявились на тлі культурно-громадського, наукового і політичного життя українського суспільства в Європі (Україна, Польща, Румунія, Англія), Америці (США, Канада) й Австралії. Що ж це за родина — Шухевичі, чим ми завдячуємо їй?

Рід Шухевичів походить із с. Розвадова, що неподалік від м. Миколаєва на Львівщині. Перша згадка про це село датується 1467 р. Тут жили селяни Шухи. Із зареєстрованих 1789 р. в Розвадові 146 господарів 11 назвалися Шухами. Серед них був Іван Шух (1710—1810), одружений з Марією Гутковською, від якої мав п'ятьох дітей, з них четверо — сини. Його син від першої дружини Гавриїл (1759 р. н.) закінчив Львівський університет і виїхав до Росії, мабуть у Петербург, і став називатися Шуховим. Можливо, відомий учений інженер-математик Володимир Григорович Шухов був онуком Гавриїла. Найстарший син від другої дружини Симеон (1765—1832) жив у Львові, працював при фінансовому уряді і називався Шуховським. Він маєток у Миколаєві над Дністром, куди згодом переїхав і де мешкав до смерті. Два його брати Ігнатій (1770—1830) та Іоан (1774 р. н.) залишилися на господарстві у Розвадові. Їхні родичі — селяни Шухи — і досі живуть у цьому селі.

Третій син Івана Шуха Євстахій (1778—1824) назвав себе Шухевичем. Він був священиком спочатку в рідному селі, а потім у с. Раківці. Педагог Роман Сколоздра встановив, що саме в Розвадові 12 серпня 1804 р. Євстахій одружився з 14-річною Марією, донькою Прокопія Леневица, шляхтича за походженням. У подружжя було восьмеро дітей, з яких двоє, Юліан і Осип, стали священиками. Від них беруть свій початок дві родовідні гілки — Олієво-Королівська і Тишківська.



*Брати Шухевичі: сидить о. Зенон;
стоять Володимир та Ізидор*

Олієво-Королівська гілка походить від отця Юліана Шухевича (1809—1867), який з 1836 р. був священником у с. Саджаві, парохом у с. Грабівці коло с. Богородчан та с. Олієво-Королівці (1841—1867), одружився з Марією Величковською (1821 — 1880, с. Олієво-Королівка), дочкою о. Івана Величковського. В отця Юліана і Марії було тринадцятеро дітей, з яких двоє померли малолітніми.

Найстарша їхня дочка Юліана Шухевич (1836, с. Саджава — 1866, с. Білі Ослави) одружилася 6 березня 1853 р. в Олієво-Королівці зі священником Титом Бурачинським, родом із с. Криворівні, чия сестра Марія Бурачинська була одружена з письменником Яковом Головацьким.

Найстарший син о. Юліана Теофіл (1850, с. Олієво-Королівка — 1918) був парохом у с. Молодятині Коломийського р-ну.

Син Теофіла Павло (1880 — 1954, США) був суддею, потім прокурором у Кракові. 1945 р. емігрував до США. Його дружина Ірина Величковська (1885, с. Вишнів на Рогатинщині — 1979, США), дочка о. Теодора і Ольги Шухевичів, була маляром-портретистом та іконописцем.

Дочка Теофіла Емілія (1889 — 1910, м. Коломия) 1907 р. вийшла заміж за о. Костянтина Балицького (1880, с. Спас, тепер Коломийського р-ну — 1936, с. Молодятин). Отець Балицький підтримував дружні стосунки з видатною українською письменницею Ольгою Кобилянською, яка в 1929—1932 рр. приїжджала до них у гості в Молодятин.

Наймолодша дочка Балицького Любомира має двох синів, з яких один, Степан, одружений з Ольгою Буртняк-Бабій — відомою письменницею, організатором і генеральним директором першого

народного телебачення Прикарпаття «Галичина», заслуженим журналістом України, головним редактором письменницького журналу «Перевал».

Донька о. Юліана Зузанна Шухевич-Кисілевська (1855, с. Олієво-Королівка — 1927, с. Жаб'є-Ільці) вийшла заміж за вчителя Теофіла Кисілевського, який 43 роки працював у Жаб'ї-Ільцях. У його домівці гостювали туристи з Наддніпрянської України, і серед них — В. Дорошенко з Полтавщини, тоді ще студент Московського університету, а згодом відомий літературознавець і громадський діяч (07.08.1904), лікар В. Кобринський (14.08.1904), письменник Антін Крушельницький з дружиною і дітьми (влітку 1904—1906, 1911—1912 рр.), адвокат М. Міхновський із Харкова (27.07.1907), художник Ф. Красицький із Києва (29.07.1907), композитор В. Безкоровайний (28.07.1908), мовознавець І. Панькевич (23.06.1909), письменниця О. Кисілевська з сином Володимиром (12.08.1910). Також його відвідували Українські січові стрільці Осип Левицький та Лев Камінський (01.03.1915), музикознавець і фольклорист Осип Роздольський (20.07.1927 та 05.08.1928), Петро Франко (22.08.1929), редактор «Народної волі» (США) Я. Чиж (28.08.1929), В. Кисілевський з Канади (22.07.1940) та багато інших. Внучки Т. Кисілевського Зеновія та Ліда Гоянюки брали активну участь у національно-визвольній боротьбі, були активними членами ОУН, в'язнями німецьких та сталінських концтаборів.

Осип Шухевич (1816, с. Раковець Городенківського повіту — 1870, с. Тишківці) — український греко-католицький священник, письменник і перекладач — започаткував Тишківську родовідну лінію Шухевичів.

У Осипа й Анни з Кульчицьких (1822—1867) було дванадцятьоро дітей. Серед них Зенон (1842—1931) — парох у с. Тишківцях (1870—1931), радник єпископської консисторії, віце-декан Городенківщини, інспектор шкіл Городенківського повіту, громадсько-культурний діяч. До його оселі з'їжджалася родина, тут гостювали Іван Франко, Михайло Грушевський та інші відомі люди.

У Зенона була дочка-одиначка Ольга (1869—1940), вона займалася культурною та освітньою діяльністю, організовувала вистави, зокрема постановку дитячої опери М. Лисенка «Коза-дереза» (1892).

Брат Зенона Євген (1847—1924) був священником у с. Серафинцях Городенківського повіту (1872—1880), с. Березові

Вижнім (1880—1881), с. Красові (1881—1901) та с. Підберізцяч коло Львова (1901—1924). Його дочка Євгенія (1875—1970, с. Терпилівка, тепер Підволочиського р-ну Тернопільської обл.) стала дружиною письменника, етнографа і священника в Терпилівці Володимира Герасимовича (псевдоніми і криптоніми: в.г., г-ч, в., Василь Трохимович, Кирик, Шпирка; 1870, м. Золочів, тепер Львівської обл. — 1940, с. Терпилівка, тепер Підволочиського р-ну Тернопільської обл.). Син Євгена Степан (1877—1945, Амберг, Західна Німеччина) став відомим адвокатом, громадським і військовим діячем, був оборонцем українців у політичних процесах. У серпні 1914 р. — заступник голови бойової управи УСС у Львові, в 1914—1918 рр. — отаман УСС, у 1918—1919 — отаман УГА, в 1919 р. — комендант IV бригади УГА. Автор спогадів про визвольні змагання «Видиш, брате мій» та «Гіркий то сміх».

Брат Зенона і Євгена Володимир Осипович Шухевич (1849, с. Тишківці — 1915, Львів) — український педагог, етнограф, культурно-громадський діяч. У 1877 р. закінчив Львівський університет, з 1890 р. учителював у реальній школі. У Львові заснував і редагував дитячий журнал «Дзвінок» (1890—1895), з 1893 р. — педагогічний часопис «Учитель», у них він публікував твори українських письменників, педагогічні статті. Був головою українських товариств «Руська Бесіда» (1896—1904), «Львівський Боян» (1891—1903), Музичного товариства ім. М. Лисенка; дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові, членом головного відділу Товариства «Просвіта», дорадником галицького митрополита, а пізніше кардинала Сильвестра Сембратовича.

В. Шухевич разом із О. Барвінським, А. Вахнянином, Ю. Целевичем організували Християнсько-суспільну партію, чиім друкованим органом став часопис «Руслан». Крім педагогічної та культурно-громадської праці, В. Шухевич займався науковими студіями, зокрема вивчав етнографію Гуцульщини. Понад 20 років він збирав матеріали, організовував виставки і музеї, підтримував зв'язки з багатьма діячами української та інших слов'янських культур, приятелював з М. Лисенком. У його фундаментальній праці «Гуцульщина» (ч. 1—5; Львів, 1899, 1901, 1902, 1904, 1908) вперше детально описано матеріальну і духовну культуру гуцулів. Цю п'ятитомну монографію високо оцінили вітчизняні та зарубіжні вчені. Вона й зараз є настільною книгою тих, хто провадить етнографічні дослідження краю.



Родина Шухевичів (зліва праворуч): 1-й ряд – Юрій Старосольський, Роман Шухевич, Володимир Рожанківський; 2-й ряд – Йосипа Рожанківська, Ольга Бандрівська-Шухевич, Євгенія Шухевич з сином Юрієм, Герміна Шухевич з сином Стефаном, Ярослав Рожанківський; 3-й ряд – Тарас Шухевич, Йосип Шухевич, Володимир Старосольський, Дарія Шухевич-Старосольська з дочкою Уляною, Ірина Кормаш-Шухевич, Володимир Шухевич, Теодор Рожанківський

У Володимира і Герміни з Любовичів (1852—1936), організаторки українських жіночих товариств, голови спілки «Труд» та «Клубу русинок», було п'ятеро дітей, серед них Зенон-Осип (1879—1945) — суддя у містечку Краківці, а потім у Львові, батько генерала УПА Романа — 'Тараса Чупринки' — та дочка Дарія (1881—1941) — піаністка, музичний педагог, організаторка і перший голова «Кружка українських дівчат» у Львові, редактор жіночого журналу «Мета». У Дарії з Шухевичів і Володимира (1878—1942; доктор права, репресований) Старосольських було троє дітей: Юрій (працює в конгресовій бібліотеці у Вашингтоні), Володимир-Ігор (інженер-архітектор, був на засланні, повернувся до Львова), Леся (Уляна; була на засланні, виїхала до Польщі, жила у Познані, а потім до США).

Друга дочка Володимира Шухевича Ірина-Софія (1881—1934) була дружиною Теодора Рожанківського, старшини УСС, отамана УГА, радника суду у Львові. Їхній син Володимир (1906—1973) став відомим мистецтвознавцем. Наймолодший син Володимира і Герміни Тарас (1886—1991) був піаністом, професором Музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові. Його дружина Ольга Бандрівська працювала доцентом Львівської консерваторії. У домі Шухевичів у Львові в грудні 1903 р. гостював Микола Лисенко, про якого Тарас написав спогади.

У Зенона-Осипа та Емілії зі Стоцьких (1883 — 30.06.1956, на засланні в Казахстані) було троє дітей: Роман (1907—1950); Юрій (1910—1941) — інженер-геодезист, абсолювент Музичного інституту ім. М. Лисенка, замордований енкаведистами 6 червня 1941 р. у Львові; Наталія (1922 р. н.), репресована 1940 р.

Роман Шухевич, син Зенона-Осипа, народився 30 червня 1907 р. у Львові. Від 1914 р. жив у Камінці Струмиловій, де його батько працював суддею, а за часів ЗУНР був повітовим комісаром. Роман, навчаючись у львівській Академічній гімназії, жив у бабусі Герміни Шухевич. Тоді там мешкали колишні «усусуси» Євген Коновалець і Степан Шах, які справили значний вплив на юнака. Тоді Роман належав до пластового полку ім. князя Лева, багато читав, займався спортом. Студент Львівського політехнічного інституту, Роман Шухевич вступив до Української Військової Організації і в її лавах у 1925—1929 рр. керував різними бойовими акціями проти польських окупантів. У 1929 р. він вступив до ОУН, де працював на посаді бойового референта в Крайовій ексекутиві. 1934 р. брав участь в організації замаху на польського міністра внутрішніх справ Броніслава Перацького. За це був засуджений на п'ять років і ув'язнений у концтаборі в Березі Картузькій, звідки вийшов по двох з половиною роках.

У 1938—1939 рр. Р. Шухевич брав участь в організації та входив до складу керівництва збройних сил Карпатської України — Карпатської Січі. У 1939—1940 рр. працював у Проводі ОУН референтом зв'язку з українськими землями в СРСР. Навесні 1941 р. взяв участь у II Великому зборі ОУН, згодом став крайовим провідником ОУН на Західних Українських Землях поза межами СРСР. Він організував Український легіон «Нахтігаль» і як його командир увійшов до Львова. У проголошеній 30 червня 1941 р. Українській Державі був віце-міністром військових справ. Від 1943 р. — голова Проводу ОУН

і Головний командир УПА. У липні 1944 р. Р. Шухевич узяв участь у I Великому зборі Української Головної Визвольної Ради (УГВР). На ньому його обрали Головою Генерального Секретаріату УГВР. На цих постах у 1944—1950 рр. Р. Шухевич під псевдами 'Т. Чупринка', 'Лозовський', 'Тур' керував визвольно-революційною боротьбою багатотисячної УПА та підпільної ОУН проти німецько-гітлерівських окупантів і сталінського тоталітарного режиму.

5 березня 1950 р. в с. Білогорші біля Львова на своїй підпільній квартирі генерал-хорунжий Роман Шухевич загинув смертю героя.

У Романа і Наталії з Березинських (13.03.1910, с. Лецівка, тепер Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл. — 28.02.2002, м. Львів) — дочки священика Романа, який мав парафію в с. Оглядіві на Львівщині, — було двоє дітей: Юрій (1933 р. н.) і Марія (1940 р. н.). Наталія Шухевич у 1945 р. була засуджена на 10 років ув'язнення та заслання. Після мордовської тюрми та новосибірського заслання 1956 р. повернулася в Україну, однак знову була вислана — в Караганду. Звільнена 1958 р., повернулася до Львова. Юрій Романович разом із сестрою Марією після арешту матері були відправлені в дитячий будинок у Донецьку. Юрко втік із нього, а коли 1948 р. повернувся, щоб визволити сестру, його заарештували. У тюрмі 1 грудня 1958 р. знову був засуджений.

У Володимирській тюрмі, а потім у таборах він пробув до 1968 р. Оскільки повертатись до України Юрію було заборонено, він поїхав до своєї тітки у Нальчик, де згодом одружився. Дружина Валентина народила йому сина й дочку.



*Степан Шухевич – сотник УГА,
відомий львівський адвокат*



*Володимир Шухевич з дружиною
Герміною. 1894 р.*

У 1970 р. під час відпустки їздив до матері у Львів, а по дорозі відвідав своїх знайомих. Спілкувався з людьми схожою з ним долі й переконань, написав проблемну статтю про визвольну боротьбу «Роздуми вголос», за яку був засуджений на 10 років тюрми особливого режиму і 15 років заслання. Юрій надсилав викривальні статті в ООН, у різні правозахисні організації. За це його повторно засудили у липні 1973 р. на 10 років, звинувативши в спробі передати на волю свої статті з національного питання. У тюрмі в Чистополі Татарської АРСР у 1981 р. він втратив зір. 7 січня 1982 р. йому зробили операцію на очі, але невдало. Після закінчення терміну ув'язнення, 1983 р., його заслали до Сибіру, а потім відправили в інвалідний будинок у Томській області.

Після тюрем і заслання син Головного командира УПА повернувся в жовтні 1989 р. в рідне місто Львів, де взяв активну участь у громадсько-політичному житті, у духовному відродженні нації.

Зі славного роду Шухевичів найвидатнішою постаттю в національно-визвольних змаганнях був генерал-хорунжий УПА Роман Шухевич. Як уже згадувалося, за діяльність Романа Шухевича радянська влада переслідувала всю його родину. 26 червня 1941 р. у Львові був розстріляний його брат інженер Юрій, а раніше, 1940 р., репресована сестра Наталія. Мати Романа Євгенія Шухевич-Стоцька, дружина Наталія Березинська зі своєю матір'ю Осипою були відправлені на заслання, а його малолітні діти Юрій та Марійка — передані в дитячий будинок.

Чимало представників родини Шухевичів, рятуючись від переслідувань, опинилися на Заході. Так, син Євгенії Шухевич та Софрона Левицького, український письменник і журналіст Василь

Левицький (літературний псевдонім Софронів) з 1948 р. жив у Канаді і був довголітнім редактором тижневика «Новий шлях».

У США відзначилась як журналістка і письменниця Уляна Старосольська (1912 р. н.), внучка Володимира Шухевича, дочка української громадської діячки, видавця, редактора часописів для жінок Дарії Старосольської (1881—1941).

Син адвоката Миколи Шухевича Богдан (1925 р. н.) став відомим лікарем у Канаді. Син Ірини Шухевич і коменданта коша УСС, адвоката Теодора Рожанківського Ярослав (1909 р. н.) теж був відомим лікарем-анестезіологом у США.

Діти адвоката Степана Шухевича Іван (1918—1975) і Степанія (1924 р. н.) та внуки Марко Шухевич, син Івана (1947 р. н.), й Андрій Строкан, син Степанії, стали лікарями в Австралії.

Родини Шухевичів, Левицьких, Рожанківських, Старосольських у діаспорі брали і беруть активну участь в українському громадському житті. Вони є жертводавцями на науково-громадські цілі (НТШ, Український вільний університет, Український музей у Нью-Йорку) та на інші добродійні потреби українських громад.

Минуло вже 57 років від дня героїчної загибелі Романа Шухевича. Та його кров і кров інших героїв пролилася не марно. Вона жила національну свідомість наступних поколінь. На традиціях цієї боротьби виросло нове покоління борців-шістдесятників.

Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. та Помаранчева революція, в якій брали активну участь і представники роду Шухевичів, стали завершальним актом боротьби за її волю. У наші дні все частіше згадується в засобах масової інформації про славу родину Шухевичів. Ім'ям Головного командира УПА Романа Шухевича названі вулиці в різних містах України; проведено виставки «Родина Шухевичів»; встановлено пам'ятні знаки на його честь. У с. Білогорці з нагоди 50-річчя УПА відкрито пам'ятник Романові Шухевичу, а на будинку, де була його остання конспіративна квартира, встановлено меморіальну дошку з барельєфом уславленого героя і словами: «В цьому будинку 5 березня 1950 р. загинув смертю героя головний командир УПА генерал-хорунжий Роман Шухевич “Тарас Чупринка”. Героям слава». А 23 жовтня 2001 р. тут було урочисто відкрито Музей Головного командира УПА, для якого низку експонатів передав і автор цієї статті. У Львові, Івано-Франківську, Надвірній, Бурштині, Косові, Снятині відкриті музеї,



*Родина Шухевичів на з'їзді, що відбувався 10—12 липня 2005 р. в с. Тишківці
(фото з архіву М. Мацюка)*

присвячені національно-визвольній боротьбі. На батьківщині родини Шухевичів у с. Тишківцях теж створено музей, а у четверту річницю незалежності України для увіковічнення пам'яті Романа Шухевича відкрито йому пам'ятник (скульптор А. Басюк).

10—12 липня 2005 р. в Тишківцях відбулося вшанування роду Шухевичів під час Всесвітнього з'їзду його представників. На науковій конференції в доповідях учених зі Львова, Івано-Франківська та з діаспори висвітлювалася діяльність представників кількох поколінь роду. Гості відвідали місця в селі, пов'язані з родиною Шухевичів, оглянули музей, виставку, що її організували Івано-Франківський музей національно-визвольної боротьби та автор цих рядків.

2007 р. розгорнуто цілу програму відзначення 100-літнього ювілею Романа Шухевича, зокрема ряд західноукраїнських областей оголосили цей рік роком Головного командира УПА. Так Україна нарешті вшановує пам'ять славної родини Шухевичів, чию діяльність у радянський час замовчували.